Taksa plaćena u gotovu

KATOLIČKA MALA KNJIGA

SVEZAK 13. SVEZAK

SVETI LIBERAN
(SV. LIBORIJE, BISKUP)

SASTAVIO:.
AMBROZIJE BENKOVIĆ, ŽUPNIK

Din **1** Din

TESLIĆ 1939

KATOLIČKA MALA KNJIGA

NABOŽNI ČASOPIS

Izlazi godišnje 10 puta; godišnja pretplata D. 15.—.

Odgovorni urednik Ambrozije Benković, župnik

Račun kod Poštanske Štedionice broj 1.159
Ambrozije Benković — Vrućica p. Teslić.

Naručuje se na adresu:
Katolička Mala Knjiga BEŽLJA p. TESLIĆ (Bosna).

DOSAD izašli sveščići:

1. **Sv. Antun Pust.**, 2. izdanje . . . D 1.—
2. **Sv. Juraj muč.** D 1.—
3. **Život sv. Ane** » 1.—
4. **Sveta Majka Ana** mali molitvenik (64 str.) (raspačano)
5. **Čudotvorna Majka Božja od Kondžila** (raspačano)
6. **Sv. Mihovil ark.** » 1.—
7. **Sv. Martin bisk.** D 1.—
8. **Sv. Katarina**, djev. i muč. » 1.—
9. **Sv. Nikola b.** D 1.—
10. **Sveti Križni Put i Muka G. N. I. Kr.** 2. iz. (raspačano)
11. **Papinstvo, Pijo XII.**, 64 str., 8 slika, obično izd. 2.—, fino izdanje « 3.—
12. **Sv. Ivan Krst.** « 1.—
13. **Sv. Liborije (Liberan) biskup** « 1.—

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI.

Br. 1744/39. Sarajevo, 18. srpnja 1939.

Imprimatur.

Dr. Antun Buljan,
gen. vikar.

Tiska »Nova Tiskara«, Vrček i drug u Sarajevu.
Za tiskaru odgovara Stjepan Vrček.

SVETI LIBORIJE, BISKUP

SASTAVIO
AMBROZIJE BENKOVIĆ, ŽUPNIK

KMKKK K M K K K

TESLIĆ 1939

IZDANJE „KATOL. MALE KNJIGE“

1. Poganska i kršćanska Galija.

Ugodnik Božji, kojim će se baviti ova knjižica, zove se ispravno sv. Liborije, no narod južne Dalmacije — gdje se on jedino od svih naših krajeva štuje — zove ga od pamtivijeka sv. Liberan; o toj promjeni imena bit će koja riječ više na kraju knjižice. Ovdje je to spomenuto samo zato, da ne bi bilo na smetnju kod čitanja knjižice. U njoj će se svetac većinom nazivati Liborije, — a kadikada — osobito u 14. i 15. poglavlju — i sv. Liberan.

*

Domovina sv. Liborija je današnja Francuska, samo što u njegovo vrijeme tamo ni traga nije bilo Francuzima, te se i zemlja zvala drugim imenom. Još davno prije Isusa zna se, da su po današnjoj Francuskoj stanovala razna plemena velikog jednog naroda, što su ga Rimljani zvali Galima, a Grci ih nazivali Keltima ili Galatima. Po njima se današnja Francuska zvala tada Galija, po njima se i danas u Španiji zove jedna pokrajina Galicija, pa čak je u Maloj Aziji bila njihova naseobina Galacija, poznata nam iz poslanice sv. Pavla.

Rimski su nam i grčki pisci zabilježili mnoga imena tih galskih plemena, jer sami Kelti nisu o sebi ostavili nikakovih pismenih tragova, budući su bili nepismen narod. Nijesu imali ni stalne postojbine, te su znali mijenjati svoja sjedišta. Pa tako nalazimo dijelove nekih plemena i u Galiji, a također i u sjevernoj Italiji. Tako se baš dio plemena Cenomana odvojio i oko 400. god. prije Isusa provalio u Italiju i tamo nastanio, a drugi se dio smjestio nekako u sredini današnje zapadne Francuske. Sv. Liberan bio je upravo biskup u glavnom gradu galijskih Cenomana, kao što je i sam bio sin keltskog ili galskog naroda. Grad se taj sprva zvao Suindinum, a nekako u vrijeme sv. Liborija počeo se nazivati Cenoman.

Kelti su bili dobri stočari, a znali su i polja obrađivati, te su sijali pšenicu. Imali su gusto naseljena sela i dobro utvrđene gradove. Rado su plovili rijekama i morem, te bili poznati i kao trgovci i kao obrtnici. Vrlo su voljeli pjesmu i pjevanje, a u vrijeme pred Isusovo rođenje postigli su neki i priličnu naobrazbu, te su im svećenici i trgovci pisali grčkim pismom, a negdje i rimskim. Mnogo su se zanimali za svoju vjeru, za prirodu, te za grčko mudroslovlje, a bili dobri govornici. Kelti su bili odvažni i smioni, ali nesložni, svaki čas bi se bunili i proti svojih poglavica; bili su odani piću (pravili su pivo!), hvalisavi i tašti, te su nosili šarena odijela, rado se kitili, oružje im bilo pozlaćeno. Zato su mnogo zla nanijeli raznim državama (i Rim su jednom bili zauzeli), ali nigdje nisu mogli ustanoviti trajnu državu.

Tek ih je kasnije kršćanstvo oplemenilo, u koliko se nijesu utopili u romanskom i germanskom moru. Inače su kao pogani štovali više božanstava, a svećenici im se zvali »druidi«. Svećenici i velikaši vladali su plemenima; najveći je dio naroda bio u ropskoj ovisnosti od velikaša, te je velikaš robom raspolagao po svojoj volji.

Kelti su provaljivali i u naše krajeve, po prilici u isto vrijeme, kad i u sjevernu Italiju. Oko g. 380. provalili su Kelti u današnju Srbiju do Morave i tamo se naselili, a desetak godina kasnije potjeraše iz sjeverne Bosne ilirsko pleme Ardieja i naseliše se na njihovo mjesto; oko 335. god. prije Isusa potjeraše Autariate (od Sarajeva prema istoku), pa se i tamo ugnijezdiše. Kad su Rimljani došli u Bosnu, susreli su se s keltskim Skordiscima (na Drini). U 6. stoljeću dođoše ovamo hrvatska i srpska plemena i odonda malo pomalo nestade Ilira i Kelta; kao neki ostatak krvi bit će Cincari (mješavina raznih rasa na Balkanu), a spomen na Kelte je po koje zemljopisno ime u našim stranama.

2. Prvi apostoli Galije.

Veliki rimski vojskovođa Julije Cezar upokorio je keltska plemena i tako je sva Galija dospjela pod rimsku vlast (od 58. do 51. god. prije Isusa). Tada se po cijeloj prostranoj Galiji stadoše naseljavati rimski činovnici, časnici, vojnici i trgovci. Kelti počeše učiti latinski jezik, i tako će biti pristupačniji vjesnicima kršćanstva, koji će doskora doći i u Galiju slijedeći nalog božanskog Učitelja, neka idu naučavati sve narode. Rimska vlast gradi ceste po svojoj državi, a po tim će cestama ići i misijonari Crkve; rimska država šalje svoje vojske protiv divljih naroda, a za njima će kasnije krenuti vojnici Kristovi — i tako se Providnost Božja poslužila i Julijem Cezarom i drugim konzulima, a kasnije carevima Rima.

Prema staroj legendi protjerali su Židovi Lazara, što ga Isus uskrisio, te je on sa sestrama Martom i Marijom Magdalenom došao u Masiliju, grad južne Galije, i tamo osnovao prvu kršćansku općinu. A svakako se je već u prvom stoljeću tu i tamo po Galiji nalazilo rimskih građana, što su vjerovali u Krista, no još nije bilo sistematskog rada oko pokrštenja Galije. Tek oko god. 245. posla sv. Fabijan, papa, posebne vjerovjesnike iz Rima u Galiju, koji su utvrdili kršćanske općine, što su ih zatekli, a osnovali nove propovijedajući Evanđelje i urođenicima, Keltima. Tako je u Pariz došao sv. Dionizije, sv. Gacijan u Turon, gdje je nešto kasnije biskupovao sv. Martin. Među Cenomane je došao tom zgodom sv. Julijan. On se nastanio sprva pred glavnim njihovim gradom i tamo propovijedao Kristovu nauku i doskora se na njegove riječi, koje je Bog i čudesima potvrđivao, obratio velik broj poganskih Kelta i sagradiše ondje crkvu u čast sv. apostolima, u kojoj

će kasnije biti pokopan sv. Liborije. Sv. Julijan je 247. postao prvim biskupom Cenomana; pred smrt 294. odredio je za svog nasljednika sv. Turibija. Zanimivo je ovdje spomenuti, da Rusi štuju sv. Julijana na 13. srpnja, a tako ga i Srbi imaju u nekim knjigama, dok druge istočne crkve za njega ne znaju.

Inače isti dan, kad se štuje ovaj sv. Julijan, spominje se sv. Crkva i drugog sveca istog imena, mučena 27. I. oko g. 140. u blizini Napulja, a koji je prema Bollandu bio rodom iz Dalmacije; biskupija hvarska 27. veljače slavi trećeg sveca istog imena, starca, mučena i spaljena u Aleksandriji za cara Decija g. 250.; na 22. VI. pod istim carem Decijem mučen je mladić iz Istre, imenom Julijan, i bačen u more; ovoga sv. Julijana štuje talijanski grad Rimini kao svog zaštitnika.

Iza sv. Turibija upravljaše kao treći biskup cenomanskom crkvom sv. Pavacije, a iza njega je došao naš svetac, sv. Liborije.

3. Mladost sv. Liborija.

Stari su nam životopisi prilično toga zabilježili o sv. Liboriju kao biskupu, a o životu njegovu prije toga nemamo mnogo podataka. Liberan se rodio od ugledne keltske porodice, po svoj prilici već kršćanske, jer je zarana bio poučen u vjeri. Godinu mu rođenja ne znamo, ali po nekim okolnostima možemo zaključivati, da se rodio oko god. 310. Svakako se rodio onih godina, kad je Crkvi zasjalo sunce slobode. Ime mu je latinski oblik od keltske riječi »lit-boroder«, što znači »svečani govornik«.

Oznake su Crkve Kristove, da je jedna, sveta, katolička i apostolska, a kao petu možemo dodati, da je proganjana od opakoga svijeta, kako joj je njezin Utemeljitelj i prorekao. I tako doista Crkva trpi progonstvo makar u kojem svojem dijelu. Sad su progonstva krvava, sad su bez krvi, koja se u današnje moderno doba najviše prakticiraju u nekim državama (progonom redovnika, šikanacijama katol. škola, sprečavanjem javnog bogoslužja, gušenjem katol. štampe i sl.).

Iza deset krvavih progonstava od strane rimskih careva dođe na vlast car Konstantin Veliki, koji je prije toga upravljao Galijom, gdje je vojevao proti Francima. On 313. izdade u Milanu proglas, da je svakom rimskom građaninu slobodno ispovijedati kršćansku vjeru, te je biskupima i svećenicima dao znatna prava, zakonima štitio svetinju braka, zaveo opći počinak u nedjelju i kršćanskim činovnicima povjeravao najvažnije službe. I tako je Liberan još u mladosti uživao sve blagodati nove slobode.

I u težim vremenima crkva se brinula izobrazbom, a sad je barem uz svaku biskupsku crkvu bila kršćanska škola, gdje se osim temeljne ljudske naobrazbe poučavala i božanska mudrost iz biblijskih sv. knjiga i sv. otaca. U takovoj se je školi uz izobrazbu razuma usavršavao Liborije i u kreposnom životu oplemenjujući svoje srce molitvom, svagdanjim pribivanjem kod službe Božje i revnim primanjem sv. sakramenata, te je raznim dobrim djelima i neumornim vježbama utvrdio svoju volju u dobru. I tako se daleko držao od svih zabava i prigoda za grijeh, da je naskoro postao sjajno svjetlo, što je u Cenomanu svijetlilo i kršćanima i poganima. Jednostavnim životom uklanjao

je smetnje za čestiti život, koje dolaze od lagodna načina života.

4. Liborije kao svećenik.

Put, kojim se dandanas redovito dolazi k oltaru Božjem kao njegov službenik, vodi od osnovne škole u malo sjemenište, gdje mladić svršava gimnazijske nauke, a odatle u bogoslovsko sjemenište, gdje se neposredno sprema za svećeničku službu. U prva kršćanska vremena nije tako bilo, a nije ni moglo tako da bude, jer su prilike bile posvema drugačije. Tada je svaki biskup odgajao sebi svećenike onako po prilici, kako je Krist Gospodin odgajao svoje apostole. Njima je božanski Spasitelj odgajao dušu i srce svojim primjerom i božanskim riječima, a duboko znanje vječnih istina, kojemu se divimo kod galilejskih ribara, ono nije stečeno redovitim putem: ono je bilo vanredni dar Duha Svetoga. Tako je počesto bilo i kod obraćenika iz poganstva; gdjekada su pak takovi obraćenici imali već neku izobrazbu, a postavši kršćani oni bi ju dopunili. No većinom su biskupi kupili oko sebe vrijednije mladiće, prave učenike, vježbali bi ih u kršćanskim krepostima i praktičnom životu po vjeri, u koju su ih upućivali.

Tako je cenomanski biskup sv. Pavacije kao brižan i budan pastir stada Kristova primijetio Liborijevu pobožnost i čednost i njegov čist život kao i znanje. Sv. Pavacije je prema Bollandu vjerojatno posvećen 22. VIII. 303. za biskupa, te svakako upravljao ovom crkvom, kada se Liberan rodio i kada je učio prve nauke.

Zato ga sveti biskup pozva i upita, da li bi se htio posvetiti svećeničkom staležu, a to je Liborije jedva dočekao. Premda je znao, da nije toga dostojan ni on kao uopće nijedan čovjek, znao je da Bog vodi svoju crkvu po njezinim poglavarima i da je Duh Sveti s crkvom, pa kada netko osjeti u sebi Božji poziv k najuzvišenijem staležu i k tomu ga i crkveni poglavar drži vrijednim — onda valja uza svu skromnost i poniznost poći za glasom Božjim. Iza dara sv. vjere najveća je milost Božja poziv u svećenički stalež, pa ne odazvati se tomu pozivu znači igrati se svojom srećom i vremenitom i vječnom.

Naš se Liberan priključi biskupovim učenicima i ubroji se među klerike cenomanske crkve. Kao klerik provodio je još svetiji život, pokazujući osobito poštovanje i poslušnost poglavarima. Ljubio je samoću i samo s onakovim rado družio, koji su mu mogli služiti kao uzor u kojoj kreposti. Neumorno se trudio, da steče potrebito znanje, a slobodno je vrijeme upotrebio na molitvu, koja mu je bila draga nada sve.

Koliko je vremena Liborije proveo uz biskupa kao klerik, ne znamo. Svakako je i po tadašnjem običaju prošlo dulje vremena prije nego bi bio zaređen za svećenika. Svaki je svećenik primio najprije neke niže redove, no danas je to propisano više radi uspomene na starinu, a nema toliko praktičnog značenja. Ali nekada je klerik ostao u onoj službi nižega reda dulje vremena i tek kada se u svim službama pokazao vrijednim i vještim, pripušten je k samomu svećeničkom redu. Tako je i Liberan najprije postao vratarom primivši crkvene ključeve, za-

tim je primio službu štioca iz svetih knjiga u crkvi. Iza toga je primio red i službu eksorciste s pravom, da se moli nad opsjednutim, pa svjećonoše, po kojoj se već više primakao k oltaru, a primivši poddakonat smio je već uzimati sveto posuđe u ruke i spremati oltar, te neposredno služiti svećeniku kod svečanih obreda. Postavši đakonom dobio je vlast propovijedati, pa i sv. pričest dijeliti.

Kad je Liborije prošao sve ove propisane stepene, zaredio ga je sv. Pavacije negdje između 335. i 340. godine.

Kao svećenik sve je svoje sile upregnuo u službu Gospodinu; znajući da ga kao svećenika čekaju mnogi teški križevi molio je Gospodina, da mu ne uskrati pomoći svoje. Odrekao se svega svjetskoga, Gospodin je baština njegova. Nema svoje obitelji, nema zanata ni trgovine ni zemlje ni državnih služba i časti; primljen je u obitelj Božju, među ukućane Božje, njegov je posao Bogu služiti radeći za ljude: i dobre i grešne, zdrave i bolesne ;njegov imetak kalež Gospodinov, crkva, škola, sveta knjiga, njegova čast i odlikovanje križ Kristov.

Prema riječi Duha Svetoga: »Koji ljubite Gospodina, mrzite zlo«, izbjegavao je svaki grijeh i nastojao, da bude zdrava so, bujni kvasac, sjajno svjetlo. Popeo se na goru Gospodnju on, u koga su ruke čiste i srce bezazleno (Ps. 23.). Uzdigao se nad prolazne stvari i sav posvetio brizi za spasenje duše svoje i duša bližnjih. »Nastojao sve čine i misli svoje tako ravnati prema razumu, da ne teži ni za čim, radi čega bi se kasnije imao kajati« (iz oficija svečeva).

Ne znamo doduše, koju mu je službu dodijelio sv. Pavacije, ali kako je onda svaki svećenik radio u neposrednoj dušobrižničkoj službi, to je Liborije po svoj prilici za prve godine dodijeljen kojem starijem svećeniku, da pod njegovim sigurnim vodstvom pomogne obrađivati vinograd Gospodnji. Sv. Liborije je svojim neumornim i požrtvovnim radom, te odanošću prema starijemu, ubrzo stekao njegovo štovanje i ljubav.

Uz svoje dušobrižničke dužnosti nastavio je Liberan s čitanjem i razmišljanjem Sv. Pisma, te proučavanjem crkvenih pisaca znajući da »nepoznavanje Sv. Pisma znači isto što nepoznavanje Krista« — kako je to kasnije izrekao jedan crkven zakon.

5. Liberan izabran za biskupa.

Vjerojatno g. 348. umrije sv. Pavacije i stolica biskupa cenomanskoga osta ispražnjena. Prema uzoru političke razdiobe carstva rimskoga uređena je i crkvena podjela, te je Galija sačinjavala jednu višu metropoliju, a biskup glavnog grada Galije Arelate (sada se zove Arles, što se čita Arl) bio je metropolita za Galiju i zvao se još apostolskim namjesnikom rimskoga patrijarke, pape.

Po ukopu biskupa sv. Pavacija sabrani svećenici i klerici sastadoše se na izbor novog biskupa, kako je to onda bio običaj. Liborijeva duboka naobrazba, njegov svet život, te govornički dar pružali su kleru jamstvo, da će Liborije biti dobar biskup, te ga jednoglasno izabraše, Kod toga je po starom običaju sudjelovao i narod,

koji je imao posvjedočiti, da li je izabrani dostojan te časti. Liberana izabra kler, prihvatiše njegov izbor i svjetovnjaci, a metropolita iz Arelate utvrdivši, da on ima sve nužne preduvjete, potvrdi njegov izbor.

Latinska poslovica veli, da časti mijenjaju običaje, a to kod mnogih ljudi znači, da počnu udobnije živjeti, kidaju veze s ljudima nižeg položaja, počnu se uznositi. Kod Liborija se život promijenio u toliko, što je dugim bdijenjima i oštrom pokorom još revnije Bogu služio, da zavrijedi blagoslov i pomoć Božju na novom položaju. Već je svaki svećenik žrtva Bogu, kako je to kazao suvremenik našeg sveca, sv. Jeronim, pišući jednom svećeniku: »Tebe hoće Bog kao živu žrtvu, Bogu ugodnu«. Ako je to svaki svećenik, to je biskup tim više »prvenstvena žrtva, kojom svaki sebe prikazuje kao žrtvu i počinje od sebe«, kako je opet rekao drugi svečev suvremenik, biskup u Milanu, sveti Ambrozije.

Već smo vidjeli, što je kao svećenik žrtvovao, a kao biskup žrtvovao je sve to u većoj mjeri. Naročito je žrtvovao Bogu i bližnjemu sav svoj rad i sve svoje vrijeme. »Sacerdos in aeternum«, uvijek svećenik Božji, nikad više nije svoj.

Bao biskup imao je priličan prihod, jer je car Konstantin bio biskupske crkve obdario znatnim imetkom, a uz to su mnogi kršćani stavljali biskupu pred noge znatan dio svojih prihoda. Narodu obično nije drago, kad njegov svećenik ili biskup posjeduje velik imetak, no nimalo ne zavidi svom duhovnom pastiru imetka, ako vidi, da ga on troši za crkve, javne potrebe

ili da ublaži bijedu nevoljnima. A sv. Liberan upravo je sirotinji bio otac, a mnogo je učinio i za crkve svoje biskupije, kako ćemo vidjeti u 8. i 9. pogl.

Oficij biskupije Le Mans izriče to ovim riječima: »Po želji sviju, premda se je protivio, izabran je za biskupa prije nego se raspolovilo 4. stoljeće. Primoran tolikom teretu podvrći ramena, ništa nije popustio od prijašnje revnosti; i čim je na veću čast uzdignut, tim je više nastojao ublažiti Boga bdijenjima, postovima i molitvom«, a lekcije nekadašnje stonske biskupije kažu o sv. Liboriju: »Odličan u čednosti, uzdržljivosti, čistoći i ostalim krepostima iza smrti cenomanskoga biskupa Pavacija bi jednodušnim pristankom grada postavljen na njegovu stolicu kao četvrti biskup. Popevši se na tu čast ništa se iznutra nije izmijenio i sav se dao na obrađivanje vinograda Gospodnjeg. Osobito se istakao neumornim propovijedanjem, primjerom neokaljana života i širokom ljubavlju prema siromasima, te je obnovio vjerski život naroda i snagom djela i riječi mnoge povratio životu i vjeri.«

6. Suvremenici sv. Liborija.

Za vrijeme progona proslavila se Galija velikim brojem slavnih mučenika, naročito nekoliko godina prije nego se Liborije rodio. Osim pojedinih mučenika po raznim mjestima g. 286. dao je vojvoda Herkulije posmicati sve vojnike tebejske legije zato što su kršćani. No Liberan se rodio za cara Konstantina Velikog, a iza njegove smrti (337.) vladao je Galijom njegov sin Konstantin II., a za njim brat mu Konstant, koji je g. 346. zabranio poganima žrtve pod kaznu smrti i zapovjedio, da se hramovi pozatvaraju; no car pogibe za

jedne bune u južnoj Galiji, a pogani se ponovo dokopaše slobode za vlade Konstancija, za čije je vlade sv. Liborije postao biskupom; Ovaj je car zabranio 353. noćne poganske žrtve, a tu je zabranu ponovio 356., jer se careva naredba nije baš brižno provodila. Ovaj se car priklonio krivovjernim Arijevcima. Iza njega vladaše dvije godine odmetnik car Julijan, koji je pokušao oživjeti poganstvo; njega je naslijedio dobar katolik, Jovijan, koji nije dao progoniti pogana. Za njim je 11 godina vladao Valentinijan I., rodom iz Cibalisa, današnjih Vinkovaca u Slavoniji, pravi katolik. Njega je na Zapadu naslijedio sin, mladi Gracijan i vladao 8 godina; on je iz skupštinske dvorane u Rimu dao ukloniti kip božice Viktorije (Pobjede); kad je Gracijan poginuo u Galiji g. 383., zavlada njegov brat Valentinijan II. i Zapadom; i ovaj je car bio sklon krivovjercima, no i on pogibe 392. godine od ruke galskog vojvode.

Crkvom je Kristovom ravnao od 337. do 352. papa Julije I.; za njega je sv. Liborije zasjeo biskupsku stolicu; iza Julija dođe papa Liberije od 352. do 366., koji je mnogo imao trpjeti od krivovjernih Arijevaca; po njemu postade papom Damaz (366.—384.) i Siricije (384.—399.), veoma zaslužan za crkvenu disciplinu; za njegove je vlade umro sv. Liborije.

U isto vrijeme, dok su tijelo crkve nastojali razni krivovjerci rastočiti, podigao je Bog u Crkvi mnoge velike svece i učene muževe, koji su junački branili čisto Evanđelje. Spomenuli smo već sv. Ambrozija, pa sv. Jeronima, koji je neko vrijeme bio tajnikom pape Damaza.

Spomenut ćemo još dva muža u Galiji, sv. Hilarija i sv. Martina. Hilarije, po rođenju poganin, veoma učen, postao je kršćaninom, te izabran biskupom u Piktaviju (danas Poitiers = Poatjé). Za njegovu se svetost i učenost čulo po svoj Galiji, pa i preko njezinih međa, te nije moguće, da se sv. Liborije nije s njim poznavao, da ga nije posjećivao, tim više, kad Piktavij nije vrlo daleko od Cenomana. Crkva je sv. Hilarija proglasila svojim naučiteljem. — Još bliži je bio sv. Martin, koji je najprije bio 12 godina redovnik, te g. 371. izabran za turonskoga biskupa. Njegova je biskupija graničila s cenomanskom. (O sv. Martinu izašla je posebna knjižica kao 7. sv. KMK.) Sv. Martin je bio veliki prijatelj sv. Liborija, te su jedan drugog posjećivali, a sigurno je sv. Liborije proboravio po koji dan među redovnicima sv. Martina.

7. Teška vremena.

Premda je kršćanstvu data vanjska sloboda, ipak se je Crkvi bilo boriti s mnogim poteškoćama, pa je i Galija proživljavala burne godine. Naime upravo zato, što je kršćanstvu data sloboda i neke povlastice pred poganstvom, prelazili su mnogi u kršćanstvo samo radi interesa, a ne radi uvjerenja. Tražila se zato od biskupa velika pažljivost, da se to onemogući i zapriječi takovim ulazak u Crkvu. Godinama se i godinama podvrgavali kušnji oni, što su iz poganstva prelazili, te se kao katekumeni (t. j. pripravnici) spremali za sv. krst. Biskupima je car Konstantin dao i mnoga svjetovna prava, te je i sv. Liborije bio prvi biskup u Cenomanu, koji je ujedno bio kao neki načelnik grada. Koliko ih je dakle bilo, što su se javljali u kršćane ne radi Kristova biskupa nego radi careva pouzdanika! A kad životopisi hvale Liborija kao budna pastira, to onda znamo, da je budno pazio, kako se u njegovo stado ne bi uvukle šugave ovce.

Ako više nije bilo progonstva izvana, to su se pojavili neprijatelji iznutra. Pojaviše se u samoj Crkvi tu i tamo neki ljudi, koji naučavahu krivu nauku. Tako je neki aleksandrijski svećenik Arije nanio crkvi veliku štetu svojom krivom naukom o Isusu, te se upravo prvih godina Liborijeva biskupovanja arijanstvo raširilo i po Galiji. Isti Liborijev mitropolita, arelatski biskup Saturnin, pristade uz krivovjerce. Tim su krivovjercima pogodovali i neki carevi, sad na istoku, sad na zapadu carstva.

Ni Liborijevu biskupiju nije mogla mimoići ova krivovjerna zaraza, te je bolno krvarilo očinsko srce biskupovo, kad bi ko iz njegova stada prebjegao. Bez sumnje je i sam svetac morao mnogo pretrpjeti od otpadnika, jer otpadnici uvijek i svagdje napadaju one, s kojim su do nedavna bili u zajednici. Krivovjerci su se bili toliko osilili, da su g. 355. održali u Milanu sabor, pa kad piktavski biskup sv. Hilarije nije htio potpisati njihovih zaključaka, prognali su ga 356. u Frigiju (Mala Azija). I

sv. Martin, koji još nije bio biskup, bio je od krivovjeraca zatvoren i zlostavljan. Ipak je arijevstvo doskora počelo jenjavati, te se 360. i sv. Hilarije smio povratiti, a 361. priznaše skoro svi biskupi Galije nicejsko katoličko Vjerovanje, a koji su ustrajali u krivovjerju biše svrgnuti, među njima i arelatski biskup Saturnin. — God. 370. održao se crkveni sinod (sabor) u Rimu, gdje su prisustvovala 93 biskupa iz Italije i Galije, a 385. bio je sinod u Burdigali (danas Bordeaux — Bordo) u Galiji; vrlo je vjerojatno, da je na njima bio i sv. Liborije, premda nam to njegovi stari životopisci ne spominju.

8. Apostol među poganima.

Zauzimanjem Liborijevih predšasnika kršćanstvo se među Cenomanima dobro raširilo, tako da su gradovi bili skoro kršćanski, ali se stara poganska vjera održala još po selima. Do nekih nije još ni doprla blaga vijest o Spasitelju. a drugdje su se grčevito opirali kršćanstvu. Sv. Liborije je pregnuo svim silama, da i među seosko stanovništvo unese luč Evanđelja. U tom su mu poslu znatno pomogli sv. Martin i njegovi redovnici, koji su kao pravi misijonari prolazili s obje strane rijeke Ligera (danas Loire — Loar).

Pogani su imali svoje kamene oltare na teško pristupačnim mjestima. Tamo bi o nekim svetkovinama dolazili. Najveća im svetkovina bila na prelazu jeseni u zimu (22. prosinca). Tada bi se sav narod jednoga kraja zaputio prema hrastovoj šumi; prvi su išli pjevači, zvani »bardi«, s mačevima u ruci; za njima djevojke pjevajući. Iza njih viši svećenici s gorućim bakljama i vodeći bijeloga bika za žrtvu, a slijedili ih zastupnici gradova s hrastovim grančicama u ruci. Iza njih je bilo mjesto svećeničkom zboru, druidima, u bijeloj lanenoj odjeći i ogrtačima, a na rukama zlatne narukvice; za njima je dostojanstveno koracao vrhovni svećenik sa zlatnim pojasom, okrunjen hrastovim vijencem i noseći zlatan

nož. Zatim su dolazile svećenice ovjenčane travom sporišem, pa dostojanstvenici, ratnici u bojnoj opremi i konačno narod. Došavši pod određeni hrast jedan bi se svećenik na njega popeo i zlatnim nožem odrezivao grane imele, koje su u plahtu dočekivali, jer se sveta imela nije smjela zemlje dotaknuti. Nju bi veliki svećenik blagoslovio i razdijelio narodu, a zatim bi uz veliki sjaj, pjevanje i molitve žrtvovali bijeloga bika. — Julije Cezar piše, da su u njegovo doba žrtvovali i ljude, no to je rimska uprava zabranila.

Sveti je Liborije uz živu riječ propovijedanjem gradio crkve po selima i naročito se zauzeo za svečano obavljanje službe Božje, da narodu naviklu na onako svečane poganske obrede pruži i kršćansko bogoslužje u što sjajnijem ruhu. Da vanjskim obredima pobudi zanimanje i onda im otvori bogatu duhovnu riznicu Kristove vjere. Kako je kršćanstvo zadobilo slobodu, to je moglo javno istupati s bogoslužjem, smjeli su crkve graditi, a nije im se trebalo sakrivati.

Čitamo, kako je sv. Liborije za svoga biskupovanja sagradio po selima 17 crkava, a kako prazne crkve ne propovijedaju, nego vjera dolazi po slušanju, a koga će slušati, ako im se ne govori — to se svetac brinuo za uzgoj svećenika, te je 96-puta dijelio sveti red i tako zaredio 217 svećenika, a njima za pomoć podijelio 176-rici red đakonata i 93-ici red podđakona.

Dok je sloboda donekle pogodovala širenju kršćanstva s druge je strane bilo na veliku smetnju, što su neki carevi zabranjivali poganstvo, jer je to izazivalo mržnju druida, a bardi su svojim pjesmama razdraživali narod protiv nove vjere. Narod je bio silno uznemiren, što vidimo i po tomu, da su tri cara poginula upravo

u Galiji, a među uznemirenim narodom teško je bilo širiti vjeru, koja uči opraštanja uz ljubav i prema neprijatelju. Ipak je radi ustrajnog propovijedanja i sveta života propovjednikâ misijski rad među poganskim Cenomanima potpuno uspio, te je rijetko gdje koji poganin ostao iza smrti sv. Liborija. Da još nije bilo među samim kršćanima onih žalosnih razmirica, pokrštenje bi išlo mnogo lakše i brže.

Izgleda da je sv. Liborije pokrstio i neke Sase, što su se bili naselili u njegovoj biskupiji, a iza nekoliko će stotina godina zemaljski ostanci svečeva tijela putovati u sasku zemlju, gdje će se događati čudesa po njegovu zagovoru i tako će se utvrditi vjera u saskom narodu.

9. Brine se crkvom i klerom.

Već je spomenuto, kako je svetac gradio crkve po biskupiji i pobrinuo se za njihovo uzdržavanje. Živio je vrlo skromno i jednostavno, nije znao za nikakvu raskoš, nego je mnogo postio, a sve to ne da sebi uštedi, nego da mogne obilnije pomagati bijedne i što više uzmogne opskrbiti crkve. A svetom i darežljivom biskupu rado su davali videći da on te darove dobro upotrijebi. Znajući da je sveta liturgija život s crkvom, toliko se brinuo za sjaj svetih obreda, te njegov životopisac to napose ističe. Pa ne samo da je među pokrštenim poganima razvio svu ljepotu katoličkog bogoslužja, nego je i matičnoj crkvi osigurao dovoljan broj crkvenih službenika kao i prihode, da se što dostojnije održava i vanjsko štovanje Veličanstva Božjeg. Da se pokaže veza, i to baš liturgička veza crkava

po biskupiji, odredio je da svaka crkva ima biskupspoj crkvi slati godišnje po funtu (oko $\frac{1}{2}$ kg) voska i po dvije funte (oko 1 kg) ulja.

Kako je on sam bio luč, što je svijetlila žarkim svjetlom, tako je htio da i njegov kler bude uzoran. Ono što će kasnije papa Grgur Veliki napisati u svom »Pastirskom pravilu«, to je sv. Liborije osjećao i prema tome radio: »Kogod je drugim postavljen za uzor života, opominje se ne samo da sam bdije, već da i prijatelja probudi. Nije mu dosta dobro živjeti i bdjeti, već treba da i onoga, komu je on starešina, otrgne od grijeha« (Reg. past. III, 4.). — Odredio je svom kleru zajedničku molitvu u svim mjestima, gdje je bilo više svećenika i klerika. Budući je besposlica izvor svih zala, to je budno pazio, da mu kler bude zaposlen korisnim poslom, pa da i odmor ne bude dosadni nerad, nego ugodna izmjena posla. »Bavi se čitanjem, dok ja dođem«, opomenuo je sv. Pavao svog učenika, pa je i sv. Liborije nukao svoje svećenike na čitanje svetih i dobrih knjiga. — Čuvajući vazda svoj ugled kao poglavara nije htio biti glava odrezana od trupa, nego je i poslove i brige i vlast razdijelio s mudrim suradnicima, koji su zajednički stvorene odluke tim revnije provodili.

Radi toga je sveti cenomanski biskup bio u vezi s drugim biskupima Galije, rado se s njima savjetovao, kao što su i oni od njega tražili savjeta poštujući njegovu svetost i gorljivost, te dugotrajno iskustvo, jer je 49 godina proživio kao biskup.

10. Sv. Martin dolazi k sv. Liboriju.

Jednoga ljeta razboli se biskup Liborije. Sv. Martin dozna u nebeskom viđenju, da mu je prijatelj u Cenomanu obolio, te neka ga ide pohoditi. I pođe Martin u pratnji nekoliko redovnika, kako je to vazda činio. Približivši se gradu prolažahu pokraj vinograda, u kojem je radio neki čovjek i pri poslu pjevao psalme. Svetac upozna u njem po nadahnuću Božjem pođđakona Viktora. Martin siđe s magarca i zovnu Viktora. Ovaj dođe sav zaprašen, s lopatom u ruci »Zdravo, naš biskupe, blagoslovi me, Viktore!« reče mu sv. Martin. Kako ga Viktor nije shvatio, reče mu sv. Martin: »Hoćeš da ti jasnije kažem? Tebi je određena biskupska čast.« Kako Viktor nije poznavao turonskoga biskupa, to će svecu: »Vidim, da se voliš šaliti; ali što se mene tiče idem k svom poslu, ali ako hoćeš, pratit ću te do grada.« I reče mu svetac, neka ostavi lopatu i dade mu svoj štap u ruke i tako zajedno otidoše u grad.

Sv. Martin zateče svoga prijatelja svega zauzeta mislima na nebesku domovinu, u koju će se doskora preseliti. Liborije pak ugledavši prijatelja neopisivo se obradova i zabavljahu se ono još nekoliko sati nebeskim razgovorima, njih dva odrešita borca, dva mudra Kristova vojvode, što su mnogu pobjedu izvojevali nad knezom tmina. I od njih će evo jedan poći za koji tren kralju svomu po nagradu, a drugi će još kratko vrijeme ostati na bojištu, pa da se onda opet sastanu u slavi Kralja, za čiju se čast obadvojica boriše.

11. Smrt i pokop sv. Liborija.

Još je sv. Martin podijelio bolesniku svete sakramente i sa svojim se redovnicima molio za umirućega sve dok nije ispustio svoju čistu, svetu dušu, koju su anđeli poveli u raj, gdje su je dočekali mučenici i Krist je primio u svoj vječni stan. Bilo je to u srpnju, vjerojatno god. 397.; datum nije siguran: ili 9. srpnja ili 23. srpnja.

Čim se pronijela vijest o svečevoj smrti, pohitaše nebrojeni vjernici sa svojim svećenicima, da se oproste sa svojim dragim biskupom, da mu iskažu posljednju počast prisustvujući njegovu pokopu. Sv. Martin je ispratio svetog pokojnika do grobnice, oprostio se s njim jednim govorom i obavio svete obrede kršć. ukopa. Sveto su tijelo sa svim častima i počastima iznijeli iz grada u crkvu posvećenu Dvanaestorici sv. apostola, što ju je na drugoj obali Sarte sagradio još sv. Julijan, prvi cenomanski biskup. U kripti ispod kora počivala su tjelesa trojice sv. biskupa: sv. Julijana, sv. Turibija i sv. Pavacija, te svećenika sv. Romana. Tamo položiše i tijelo sv. Liborija.

Poradi toga, što je sv. Liborije bio toliko sretan, te na času smrti imao uza se mnoge redovnike i jednog biskupa-sveca štuju sv. Liborija kao zaštitnika dobre smrti.

Sutradan održa sv. Martin u crkvi službu Božju, te je u propovijedi tješio puk, koji je gorke suze lijevao za izgubljenim pastirom i ocem. Sv. Martin nije htio ostaviti Liborijeva grada, dok mu se ne izabere dostojan nasljednik. Izbor pade na pođđakona Viktora.

Dragi Bog je svoga miljenika još za života proslavio mnogim čudesima, pa su zabilježeni slučajevi, gdje su po zagovoru svetoga biskupa slijepi zadobili vid, hromi prohodali, opsjednuti se oslobodili nečistih duhova, gubavi bili očišćeni, gluhi zadobili sluh i mnogi bolesnici ozdravili od raznih bolesti. Na njegovu se grobu dogodiše još brojnija čudesa, no najveću slavu pridržala je Providnost gradu Paderbornu.

12. Prenos sv. moći u Paderborn.

S god. 375. stadoše se u Evropi narodi pomicati i nastade veliko komešanje, što ga s pravom zovu seoba narodâ, koja je trajala nekoliko stoljeća. Galiju zauzeše Franci, koji se s Keltima i Rimljanima stopiše u jedan, francuski narod primivši kršćanstvo. Susjednu Germaniju naseliše razna divlja plemena, među koje dođoše katol. redovnici propovijedati Kristovu nauku, naučiše ih pismu, dadoše im u ruke plug i motiku, te ih tako privedoše u kolo kulturnih naroda. Najdulje su se kršćanstvu opirali Sasi, divlje i okrutno germansko pleme. Zalijetali su se u zemlje kršćanskih susjeda, pa ih sve do druge polovice 8. vijeka nitko nije mogao upokoriti, niti se kršćanstvo moglo među njima širiti. Tek franački vladar Karlo Veliki u četiri krvave vojne upokori posve Sase i god. 785. njihov se vođa Vitekind pokrsti, a njega je slijedio saski narod, te se počeše dizati crkve i osnivati biskupije.

God. 795. osnovana bijaše biskupija u Paderbornu, među saskim Vestfalima, kojom je kao drugi biskup upravljao Badurad. On je vidio da kršćanstvo nije još posve prodrlo u narodnu dušu, nego da je puk još pun praznovjerja i da potajno obavlja neke poganske čine. Zato stade biskup podizati samostane, od kojih je najglasovitiji Korvej, što ga osnovaše franački benediktinci iz samostana istoga imena. Ovi redovnici upoznavahu saski narod s obrađivanjem polja i vinograda, naučiše ga pismu i knjizi, a u prvom dakako redu bijaše im na brizi štovanje Boga i čašćenje njegovih svetaca. Oni

raširiše među Nijemcima osobito štovanje sv. Vida, mučenika i sv. Liborija.

Sveci Božji djeluju primjerom svojih kreposti na duše nježne, Bogu odane, a nekada i na grješnike, no čudesa učinjena po njihovu zagovoru djeluju i na prosti narod, i na slabe u vjeri, na iste bezvjerce. Zato je biskup Badurad želio, da dobije moći kojeg glasovita sveca i obrati se na biskupa Alderiha u Le Mansu, kako se sada zvao stari Cenoman; taj biskup bio je također rodom iz Saske, a poznavao se s Baduradom, kojemu je kazivao, kako Le Mans (Le Man) ima više svetih moći u svojim crkvama. I pođe izaslanstvo iz Paderborna, sastavljeno od više uglednih ljudi. Prispješe u grad sv. Liborija 27. IV. 836., a drugog dana sabra biskup svoje svećenstvo, te iznese pred njih molbu biskupa Badurada. Mnogi se doduše opirahu, ali konačno ipak pristadoše, da se novom kršćanskom narodu ustupe moći sv. Liborija.

Kad otvoriše svečev grob, napuni se sva crkva ugodnim mirisom, a jedna slijepa žena onaj čas progleda. Uz pjevanje svećenstva i naroda prenesoše sv. moći u katedralu. Izaslanstvo osta do 1. svibnja, kroz koje su vrijeme obavljane pobožnosti, te se dogodila još mnoga čudesa. Na 1. svibnja krenuše izaslanici sa svetim moćima; nijesu nosili sve moći, nego samo najveći dio. Išli su pješice noseći na nosilima srebren kovčeg (sanduk) s dragocjenim darom. Putovahu preko Pariza, pa preko Rajne u sasku zemlju. I putem se dogodiše nebrojena čudesa, te im se toliko naroda priključilo, da su se jedva pomicali i tako su punih 28 dana putovali do

Paderborna. Tom je prilikom sklopljeno pobratimstvo između crkava u Paderbornu i u Le Mansu, koje se tijekom stoljeća više puta očitovalo, a i danas se podržava.

13. Štovanje sv. Liborija po svijetu.

Sv. Liborije nije poznat svemu katoličkom svijetu, njegovo je štovanje ograničeno samo na neke zemlje i biskupije. Crkva ga spominje 23. srpnja i u Martirologiju, u sv. misi kao i u breviјaru svećeničkom, ali se služba drži o sv. Apolinaru.

Dok je štovanje sv. Liborija u Francuskoj, njegovoj domovini, dosta slabo, jer ima samo 7 crkava u Francuskoj (i 2 u Belgiji), to je Italija po broju crkava sv. Liborija na prvom mjestu: ima ih 151 (među njima i u Rimu, Napulju i Firenzi). Najveća je crkva sv. Liborija u vestfalskom Paderbornu, a u ostalim njemačkim pokrajinama ima još 47 mjesta, koja su podigla crkvu u čast sv. Liboriju. Osim toga ima Beč jednu crkvu, a 5 ih je u Čehoslovačkoj. Ovi su svi podaci iz knjige Dra K. Mertensa, jednog njemačkog župnika, koji je velikim trudom pokupio sve ove podatke i objavio 1873. god. u jednoj knjizi. Za štovanje u našim krajevima nije znao. O sv. Liboriju dosta se pisalo na latinskom, talijanskom i francuskom jeziku, a naročito mnogo na njemačkom. O samom životu zapravo se manje pisalo, nego više o njegovu štovanju i čudesima, što su se događala po svečevu zagovoru.

Sv. Liboriju se preporučuju pobožne duše, da im kod Boga isprosi sretnu smrt, da se uz nas u onom prevažnom času nađe svećenik Božji, kao što se kod njega našao sv. Martin. Od mnogobrojnih čudesnih ozdravljenja po zagovoru sv. Liborija nijesu sva opširno opisana. Čudesa za njegova života i za prenosa sv. moći samo su ukratko spomenuta. Prvo je čudo opširno opisano god. 1267. Nadbiskup Werner njemačkoga grada Mainza bolovao je od kamenca i došao je na grob sv. Liborija u Paderborn, da se pomoli svecu, kojega od davnina zazivaju u bolestima bubrega i kamenca. Izliječen od svoje bolesti u znak zahvale svecu zauze se nadbiskup za obnovu svečeve katedrale. Drugo čudo, o kom se glas skoro po svem svijetu raznio, dogodilo se u 17. stoljeću, kad je opat Karlen čudesno ozdravio od bubrežne bolesti. došavši uime zavjeta čak iz Amerije, u talijanskoj pokrajini Umbriji. On je vrativši se u domovinu od zahvalnosti u velike proširio štovanje sv. Liborija i potakao isusovca Ivana Bollanda, da opširno opiše život svečev, te je taj životopis doista izašao god. 1648.

Svete moći se sada čuvaju u Paderbornu u škrinji, na kojoj je umjetnik pred trista godina radio tri godine dana i utrošio 55 kilograma srebra. Na škrinji je osim križa 35 srebrnih kipova (12 apostola, 4 evanđelista i drugih svetaca). Ta se škrinja (kovčeg) sa sv. moćima čuva u biskupskoj crkvi sv. Liborija u Paderbornu, a nosi se u procesiji u nedjelju iza svetkovine sv. Liborija (23. srpnja) i slavi se u Paderbornu kroz 8 dana. Sv. moći se nose u procesiji još i posljednje nedjelje listopada, na »malo Liborijevo«, kada slave povratak sv. moći, koje su protestanti bili oteli.

Crkve u Le Mansu i Paderbornu imaju pravo na posebnu misu i oficij, a imale su tako i 94 biskupije Italije, ako im nije dokinuto nedavnim liturgijskim reformama. Spomenuti benediktinci u (njemačkom) Korveju spominjali su sv. Liborija u kanonu svake mise. Pravo na posebne lekcije imaju vrlo mnoge crkve; pisac ima tekst za francuske i talijanske (nisu jednaki), a za Paderborn nije ih mogao dobiti. O Stonu u slijedećem poglavlju! — Srednji je vijek počastio sv. Liborija sa nekoliko himna; neke latinske navodi Chevalier u svom Repertoriju, a njemačke je naveo Dr. Mertens.

Liborijev grad Paderborn proslavio je više puta vanrednim sjajem svoga nebeskoga zaštitnika. Tako su 1736. proslavili 900-godišnji jubilej prenosa sv. moći; iza 100 godina drugi jubilej: 1000-godišnjicu; i godina 1897. bila je jubilejska, jer se navršilo 1500 godina od svečeve smrti; tada je došlo u Paderborn izvana 30.000 hodočasnika, a preko 5.000 se novih članova upisalo u Liborijevu bratovštinu. Proslava Liborijeva god. 1926. nije bila nikakav jubilej, ali je značajna po tom, što je kod nje prisustvovao sadašnji Sveti Otac Papa Pijo XII., koji je tada bio nuncij u Berlinu; paderbornski biskup Klein (čitaj: Klajn) pozvao ga i on se rado odazvao, pa je zaštitnik biskupije proslavljen rijetkim sjajem. God. 1927. proslavili su 300-godišnjicu, kako su vraćene sv. moći, otete od protestanata. Pred tri godine pak (1936.) ne samo što je jedanaesta stogodišnjica prenosa proslavljena crkvenim svečanostima, nego izdadoše omašnu knjigu (423 stranice) o sv. Liboriju, o njegovoj katedrali i biskupiji (sa 87 slika), kojom se i pisac u mnogočem poslužio kao i prije izašlom manjom (1928.) od biskupa Hillebranda.

Osim prije spomenutih crkava (po Mertensu) prema podacima iz Le Mansa postoje crkve sv. Liborija još na otoku Malti, Krfu i drugim grčkim katoličkim otocima, pa u Portugalu i Španiji, u egipatskoj Aleksandriji i čak na kanarskim otocima.

Sv. Liborije se slika kao biskup s knjigom u ruci, a na njoj tri kamenčića u znak, da je pomoćnik u bolesti kamenca. Gdjekada se nalazi uz njega ili nad njim paun, jer je kod naroda nastala priča, da je paun letio i put pokazivao izaslanstvu, kad su nosili svečeve moći, pa se u Paderbornu i danas nosi lepeza od paunova perja na procesijama sv. Liborija. Međutim ta je legenda nastala iz nerazumijevanja starinske upotrebe te lepeze u romanskim zemljama.

Pisac je imao u ruci nekoliko slika sv. Liborija, a nijedna nije bila zgodna za reprodukciju, te tako na žalost nema u ovoj knjižici svečeve slike. Nada se pak da će do godine moći tiskati napose sličice sv. Liborija.

14. Sv. Liborije u Dalmaciji.

U našim krajevima nije sv. Liberan poznat nigdje osim u Dalmaciji, barem crkve odn. kapele nema ni po drugim hrvatskim krajevima, a ni u Sloveniji. Možda gdjegod ima oltar ili kip, ali i to teško da bude.

Ston Veliki ga časti kao supatrona. Glavna je crkva u župi posvećena sv. Vlahu (Blažu), a sv. Liberan nema ni posebne kapelice, nego u

područnoj crkvi Imena Isusova ima na desnoj strani oltar sv. Liberana s velikom slikom, no ipak se on svečano slavi kao supatron župe, a možda je nekad bio patron ili supatron župe ili stonske biskupije; stonski godišnji sajam (dernek, vašar) održava se također na Liborijevo. Veliki Ston ima pravo na posebni oficij toga dana sa vlastitim lekcijama. Župa **Slivno-Ravno** ima svečevu kapelu na Jastrebovoj glavici; u kapeli kip; o tom u slijedećem poglavlju. — **Korčula** (grad) ima kapelu na mjestu zvanom »Soline«; procesija ide iz grada do kapele. Filijalne se crkve nalaze u župi **Podgori** kod Makarske; u **Vidonju** kod Metkovića (podignuta iz zavjeta na klancu, »na gomiletinama« u čast Gospe od zdravlja i sv. Liberana); na oltaru je slika biskupa u crvenom pluvijalu, a ima u crkvi i kip); područna je crkva sv. Liberana i u župi **Viganj** na Pelješcu; kapela je u župi **Velaluka** na Korčuli, dalje na groblju župe **Komin** (iz god. 1908., crkvica je posvećena sv. Roku i sv. Liberanu); župa **Jelsa** na Hvaru ima kapelicu na putu između Jelse i grobišta, koju su po pripovijedanju sagradili oci augustinijanci; narod zove sveca sv. Liberat. U župi **Desne** na pobočnom oltaru uz kip Gospe od zdravlja stoji i kip sv. Liberana (kao biskup s knjigom i na njoj tri kamenčića) i časti se od davnina kao drugi patron župe; u **Bogomolju** na Hvaru imaju kip i slave ga u nedjelju oko 25. maja.

Uz ove podatke bilo bi ovdje mjesto jednoj primjedbi glede zaštitnikâ spomenutih kapela u Blatu, Jelsi i Bogomolju, ali će toj primjedbi

bolje mjesto biti u kojem svećeničkom listu, te će tamo biti i objavljena.

Iseljenici iz Neretve osnovali su u New **Yorku** društvo sv. Liberana, o čemu više u slijedećem poglavlju.

15. Štovanje svečevo u župi Slivno-Ravno.

U ovoj se župi sv. Liberan slavi od vajkada, a osobito mu je čašćenje poraslo god. 1857., kada je u ljetu harala po župi pošasna bolest (tif), te se narod na župnikov poticaj zavjetovao svecu, da će uoči blagdana postiti, a sam blagdan svečano proslaviti i da će sagraditi mu u čast crkvicu. I doista bolest odmah prestade, a zahvalan puk kroz nekoliko mjeseci sagradi lijepu crkvicu, koju taj isti župnik, don Mate Babić, blagoslovi god. 1858. Kapelica na Jastrebovoj glavici lijepo se vidi s mora i svjedoči pred putnicima na lađama, kako Neretva štuje ovog Božjeg ugodnika. Uoči goda puk posti, a kad sunce stane zapadati tri salve iz maškula navijeste brdu i dolini, da se primakao zavjetni blagdan, koji će se sutradan proslaviti svečanom službom Božjom. U crkvici je kip, što ga nabavio iz Verone jedan otac isusovac g. 1860. God. 1864. nabavljeno je zvono, a za uzdržavanje kapele kupljeno je zemljište »Torine«, što ga je agrarni zakon 1934. oduzeo od crkve.

Kako je štovanje sv. Liberana sve više raslo, to je kapela postala premalena, te 16. II. 1908. započeše gradnjom nove, veće, koja je duga 10 m, široka 7.10 i visoka 4.50 m. Što je od stare crkve vrijedilo za novu (kip, slike, ures, zvono, oltar) prenesoše 19. VII., a 22. VII. na

večer uz pucnjavu mužara, puštanje praskavica (raketa) i slavljenje zvona započeše svečanosti u novoj kapeli. Za vrijeme rata sva su zvona župi oduzeta, a 16. lipnja 1925. blagoslovljena nova. Nevrijeme je pak oštećivalo kapelu višeputa, a god 1933. grom je udario 18. prosinca u kapelu i znatno oštetio sve osim oltara i kipa. No potaknuti sadašnjim župnikom don Petrom Antićem sabraše sredstva za temeljit popravak i 20. srpnja 1934. dovršiše se poslovi oko popravka. U ovu kapelu dolazi narod župe kao i iz okolnih župa na sve zavjetne blagdane: sv. Antuna Pustinjaka (17. I.), sv. Liberana (23. VII.), sv. Anđela Čuvara (2. X.) i Gospe od zdravlja (21. XI.).

Iseljenici iz neretvanske krajine, osobito župe Slivno, nisu ni u stranom svijetu zaboravili moćnog zagovornika svojih sela, te su u New Yorku osnovali »Neretvansko potporno društvo sv. Liberana« sa svrhom, da promiče štovanje sv. Liberana uzdržavajući kapele njemu posvećene. I doista su češće slali potpore za crkve u starom kraju, a naročito 1934. poslaše 172 dolara i popratiše taj dar ovim iskrenim vjerničkim riječima: »Hvaleći Boga i sv. Liberana, čije ime ovo naše društvo nosi, dragi roditelji, braćo i sestre u staroj domovini, mi vas od ovamo puno pozdravljamo želeći vam zdravlje, sreću i svako dobro, da biste i vi tamo rabotali i uzdržavali crkve kao što su i naši pradjedovi činili. Ostajemo vazda vaša braća i to Neretvenska Sloga, potporno društvo sv. Liberana. Odbor: Mato Vištica — Petar Dragobratović.

LITANIJE U ČAST SV. LIBORIJA.

Gospodine, smiluj se! Kriste, smiluj se! Gospodine, smiluj se!
Kriste, čuj nas! Kriste, usliši nas!
Oče nebeski, Bože, smiluj se nama!
Sine, otkupitelju svijeta, Bože! smiluj se nama!
Duše Sveti, Bože, smiluj se nama!
Sveto Trojstvo, jedan Bože, smiluj se nama!
Sveta Marijo,
Sveta Bogorodice,
Sveta djevo djevica,

Moli za nas!

Sveti Liborije (Liberane),
Sveti biskupe i priznavaoče Kristov,
Sveti pastiru duša,
Mužu po srcu Božjem,
Vjerni slugo Gospodinov,
Revni nasljedniče apostola,
Učitelju božanske istine,
Branitelju vjere katoličke,
Ti, koji si prezreo svjetsku taštinu,
Jaki pobjedniče opakoga neprijatelja,
Primjeru kreposti i savršenosti,
Osnivaču mnogih crkava,
Ti, koji si umnožio kršćansku bogoljubnost,
Učitelju neukih,
Vođo zalutalih,
Ti, koji si obraćao grešnike,
Utočište bolesnim i nemoćnim,
Pomoćniče kod bolesti kamenca i bubrega,
Zaštitniče naš nebeski,
Biskupe slavni,
Biskupe pravedni,
Biskupe bez prigovora,
Biskupe ponizni,
Biskupe krotki,
Biskupe svete čistoće,
Biskupe blagi i dobrostivi,
Biskupe revni u radu za duše,
Biskupe radini i neumorni,
Biskupe Bogu odani,
Biskupe, koga je Bog nebrojenim čudesima odlikovao,

Jaganjče Božji, koji odnimaš grijehe svijeta, oprosti nam, Gospodine!
Jaganjče Božji, koji odnimaš grijehe svijeta, usliši nas, Gospodine!
Jaganjče Božji, koji odnimaš grijehe svijeta, smiluj se nama!
R. Hvalite Gospodina u svecima njegovim!
O. Hvalite ga u moći njegove sile!
R. Divan je Bog u svetima svojim,
O. I svet u svim djelima svojim.
R. Gospodine, usliši molitvu moju,
O. I vapaj moj k tebi da dođe.

Pomolimo se.

Molimo te, Gospodine, prikloni milostivo svoje uši našim molitvama, koje smo obavili u čast sv. Liborija, tvojega sluge i biskupa. I kako se ne možemo pouzdati u svoju pravednost, to nam daj, da nas potpomognu zasluge i zagovor onoga, koji je u tvojoj osobitoj milosti. Blagoslovi, Gospodine, svojom svemogućom rukom ovaj svoj narod u molitvi; i tebi ugdnim zagovorom sv. Liborija, tvoga vjernoga sluge, očuvaj nas od svih protivština tijela i duše po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Popratna riječ

Prvi mi je poticaj za ovu knjižicu i prve informacije o štovanju sv. Liborija u Dalmaciji dao vlč. don Niko Musić, župnik Crne gore na Pelješcu, a na to sam se obratio na sjemenište u La Flèche, biskupije Le Mans u Francuskoj, te mi je rektor tamošnjeg malog sjemeništa preč. o. Marcel Dubois rado poslao tekst oficija i neke druge podatke. Kao protuuslugu je zamolio, da čitaocima preporučim u molitve njegovo sjemenište, koje se nalazi u velikim poteškoćama, što ovim radom činim moleći štovatelje sv. Liberana, da njegovom moćnom zagovoru i pomoći preporuče sjemenište nekadašnje njegove biskupije. Lijepe mi je vijesti dao i gosp. R. Baret, tajnik historijskog društva »La Province du Maine« u Le Mansu. I biskupski Ordinarijat u Paderbornu poslao mi je zamoljene slike i knjižicu. Žao mi je, što mi jedan svećenik iz Češke (inače vrlo uslužan) nije odgovorio; vjerojatno radi promijenjenih prilika nije to ni mogao.

Na poziv »Katol. Riječi« javio se prvi vlč. don Radovan Jerković, vjeroučitelj iz Metkovića, te mi u tri navrata spremio upravo dragocjene podatke, a tako i vlč. don Petar Antić, župnik Slivna, pa vlč. don Vice Gamulin, župnik u Jelsi. I na ovom mjestu neka im je srdačna hvala!

One pak, kojim ću knjižice poslati, molim da se zauzmu za raspačavanje, jer je izdata samo radi južne Dalmacije, da se pobožni puk upozna sa svojim toliko štovanim svecem.

Moje mišljenje, kako je moglo štovanje sv. Liborija doći u Neretvu nije moglo stati u knjižicu, jer nije više bilo mjesta, te ću nešto kasnije poslati o tom člančić u splitsku »Katol. Riječ«.

A. Benković.